

Suomen suurin suuronnettomuusharjoitus Kouvolaissa 6.3.2019

12 yleisintä kysymystä

Lisätietoja: Koulutuspäällikkö Ira Pasi, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö ry
puh. 040 595 4140, email: ira.pasi@spek.fi

VAARA JA SIITÄ VAROITTAMINEN

1. Millaisissa tilanteissa sisälle suojautumista tarvitsee tehdä?

Ilmanvaihto on aina syytä sulkea, **mikäli ulkona on haitallisia tai myrkyllisiä aineita**, joita voi vapautua kuljetus-kaluston onnettomuuksissa tai vuototilanteissa **teillä tai rautateillä tai kiinteistöissä**, joissa käsitellään vaarallisia aineita. Myös **tulipaloissa** syntyvät savukaasut sisältävät erilaisia hengenvaarallisia kaasuja. Mikäli ulkoilmaan vapautuisi **radioaktiivisia aineita**, tapahtuu ensisijainen suojautuminen samaan tapaan menemällä sisään ja sulke-malla ilmanvaihto.

Jos havaitset savua tai kaasun hajua tai näet vaaraa silmämääräisesti, toimi. Toimenpiteistä ei ole haittaa, mutta sillä voi pelastaa monen ihmisen hengen.

Viranomaisten toimintaohjeita ja vaaratiedotteita on aina syytä noudattaa. Tilanteet vaara-alueen lähistöllä voivat muuttua nopeasti muun muassa tuulen suunnan kääntyessä, jolloin suojautumistarve voi tulla hyvinkin yllättäen. Usein myrkylliset kaasut voi havaita aistein, kuten haistamalla, mutta aina näin ei ole, vaan osa vaarallisista ai-neista on hajuttomia ja värittömiä. Siksi on syytä luottaa viranomaisten ohjeisiin, jos niitä on annettu, eikä omiin ha-vaintoihin. Pelasta itsesi ja läheisesi toimimalla oikein.

2. Ovatko tällaiset onnettomuuden todella mahdollisia Kouvolaissa (tai muualla)?

Onnettomuus voi sattua missä vain Suomessa, mutta Kouvolaissa riski on muuta maata korkeampi johtuen suurista kemikaalien kuljetusmääristä. Lisäksi Kouvolan eri alueilla käsitellään useissa paikoissa vaarallisia kemikaaleja.

Kouvolan kautta kulkee merkittävä osa Suomen rautateiden vaarallisten kemikaalien kuljetuksista. **Kaasuvaaraan tulee varautua erityisesti alueilla**, jotka ovat "linnuntietä"

- o alle 2 km laitoksista, joissa käsitellään kemikaaleja tai
- o alle 500 metriä rautateistä tai maanteistä, joissa kuljetetaan kemikaaleja.
- o Myös alle 2 km etäisyydellä tapahtuva tulipalo ja sieltä vapautuvat myrkylliset savukaasut voivat aiheuttaa sisälle suojautumisen tarpeen.
- o **Käytännössä tämä tarkoittaa siis koko Kouvola.**

3. Miten viranomaiset varoittavat kansalaisia tällaisissa vaaratilanteissa?

Kaasuvaaratilanteessa väestöä voidaan varoittaa:

- o Vaaratiedotteet voidaan lähettää 112 Suomi -sovelluksen kautta puhelimen sijaintitietoon perustuen. **112 Suomi** on ladattavissa sovelluskaupoista ilmaiseksi Android- ja iPhone-puhelimiin.
 - ✓ Päivitä sovellus uusimpaan versioon ja anna sovellukselle lupa seurata käyttäjän sijaintia myös sovelluksen ollessa suljettuna.
- o Väestöhälyttimillä yleisellä vaaramerkillä, joka on yhden minuutin pituinen nouseva ja laskeva ääni.
 - ✓ Taajamissa sijaitsevien väestöhälyttimien kuuluvuusalueella asuu noin 70 % Kymenlaakson asuk-kaista eli pääsääntöisesti haja-asutusalueilla ei kuulu yleinen vaaramerkki.
 - ✓ Suurtehohälyttimien kuuluvuutta testataan jokaisen kuukauden ensimmäisenä maanantaina kello 12 kaikkialla Suomessa.
- o Paikalliset viranomaiset ilmoittavat erilaisista vaaratilanteista myös sosiaalisen median kautta (Twitterissä @kymenpelastus).
- o TekstiTV:n sivulla 112 (vaaratiedote).
- o Vaaratiedote radiossa tai tv:ssä.

HARJOITTELU

4. Milloin harjoitus tulee tehdä?

Viranomaiset harjoittelevat omaa toimintaansa keskiviikkona 6.3.2019 klo 10-14. Harjoituksessa soitetaan vaaramerkin sijaan Kouvolan ratapihan lähialueella koemerkki ja kuulutus. Koemerkki on 7 sekunnin mittainen. Oikea vaaramerkki on nouseva ja laskeva äänimerkki, joka kestää minuutin. Huomaat eron varmasti.

Sisälle suojautumista voi harjoitella milloin vain, ajankohdalla ei ole väliä. Suosittelemme kuitenkin harjoittelemaan varsinaisena harjoituspäivänä, jolloin voit osaltasi osallistua Suomen suurimpaan suuronnettomuusharjoitukseen. Työpaikoilla voi harjoituksen tehdä heille sopivaan ajankohtaan, työn lomassa sekä asuinkiinteistössä vaikkapa illalla, kun mahdollisimman moni asukas olisi kotona. **Kukin voi päättää siis harjoituksen alkamisajankohdan itse.**

Harjoitus on hyvä tehdä säännöllisesti 3-5 vuoden välein, niin asia pysyy muistissa. Uusille kiinteistössä toimijoille toimintamalli tulee perehdyttää samalla, kun käydään muutkin uudet asiat läpi.

5. Mitä harjoitus vaatii etukäteen? Onko etukäteen valmistautuminen välttämätöntä?

Henkilökunnan/asukkaiden tulee yhdessä kiinteistöhuollon kanssa hyvissä ajoin etukäteen selvittää:

- mistä kiinteistön **ilmanvaihto sammutetaan** ja
- varmistaa, että henkilökunta/asukkaat pääsevät sen esteettä tekemään.
- Kuinka harjoitus toteutetaan käytännössä ml. kaikkien kiinteistössä olevien **henkilöiden tiedottaminen?** Tiedottaminen tärkeää, jotta kaikki tietävät, ovatko he sisällä turvassa.
- Lisäksi on syytä varmistaa kiinteistön huollon kanssa yhdessä, että **ilmanvaihto saadaan kytkettyä takaisin** päälle ongelmitta harjoituksen jälkeen.
- Suunnittele myös, kuinka varmistat yhdessä henkilökunnan/asukkaiden kanssa, että ilmanvaihto on pysähtynyt kaikista ilmanvaihtoaukoista. Kokemukset ovat osoittaneet, että ilmanvaihdon päälle kytkentä ei olekaan sujunut ongelmitta. Erityisesti, jos se tehdään tietokoneelta tai etäyhteyksien päästä. Päälle kytkeytymisenkin tulee varmistaa kaikista tiloista.
- Mikäli kiinteistössä on painovoimainen ilmanvaihto, varaa siihen tarvittavat välineet aina valmiiksi ilmanvaihtoaukkojen tiivistämiseksi. Teippaamisen harjoittelu ei ole välttämätöntä, mutta voit toki sitäkin kokeilla. Näin selviää, kuinka paljon teippiä ja muita tarvikkeita tarvitset kiinteistön suojaamiseksi.

TARKEMMAT OHJEET

1. Selvitä ilmanvaihdon katkaisupaikka ja varmista, että sinne on pääsy koko henkilökunnalla ja asuinkiinteistössä kaikilla asukkailla. Ilmanvaihdon katkaisupiste on syytä merkitä selkeästi kyltein. Varmista etukäteen ilmanvaihdon katkaisupiste sekä käynnistys kiinteistön huolloilta.
2. Täydennä kiinteistösi toimintaohjetta tarvittaessa. Varmista, että kaikki työntekijät tai asukkaat osaavat toimia oikein kyseisissä vaaratilanteissa kussakin kiinteistössä ja että he tietävät ilmanvaihdon katkaisupaikan. Jos kiinteistössä on automaattisesti avautuvia ovia, selvitä, miten ja mistä ne saadaan käsiikäyttöön? Opasta henkilökuntaa, kuinka se tehdään hätätilanteissa. Mikäli vaarallisen kaasun sisäänpääsyä ei saada estettyä koko kiinteistön alueelta, suunnittele tilat, joissa työntekijöiden on turvallista olla vaaratilanteen aikana. Perehdytä kotona myös kouluikäiset lapset, jotka ovat koulun jälkeen tai muulloin kotona yksin. Myös heidän tulee osata toimia kaikissa vaaratilanteissa turvallisesti.
3. Tiedota työpaikalla tulevasta harjoituksesta koko henkilökuntaa.
4. Suunnittele työpaikoilla vaaratilanteissa tiedottaminen, jotta kaikki kiinteistössä olevat henkilöt (ml. asiakkaat, vieraat, potilaat, asukkaat tms.) saavat tiedon ulkona olevasta vaaratilanteesta sekä onko sisätiloissa turvallista olla ja ilmanvaihto suljettu. Muista tiedottaa myös vaaratilanteen päättymisestä.
5. Harjoituksen kulku ja roolit on hyvä sopia etukäteen. Harjoituksen tarkan ajankohdan voitte sopia itsenäisesti, harjoitus voidaan tehdä teille sopivaan kellonaikaan, työpaikalla sopivaan rytmiin ja kotona vaikkapa illalla.
6. Käy läpi käytännön toteutus yhdessä kiinteistöhuollon kanssa. Olethan heihin yhteydessä hyvissä ajoin ennen harjoitusta, jotta he ehtivät sovittaa tämän muiden työtehtävien lomaan.

Jos et varmista ennen harjoitusta edellä mainittuja asioita, voi varsinaisen harjoituksen kesto venyä, jos edellä mainitut asiat eivät sujukaan kuten oletettiin.

Älä tee kaikkea yksin, vaan pyydä kaikkia kiinteistössä toimivia mukaan harjoitukseen, jotta hekin oppivat.

6. Miksi harjoitellaan? Onko harjoittelu pakollista?

Kokemukset harjoituksista ovat osoittaneet, että tekniikka ei aina toimikaan kuten odotetaan tai henkilöt eivät pääse/löydä ilmanvaihdon katkaisupisteen luo tai tulee muita yllättäviä ongelmia. **Jos nyt harjoituksen valmistelu tai sen suorittaminen vaatii aikaa, se jo kertoo, että harjoittelua todella tarvitaan**, jotta osataan toimia todellisissa vaaratilanteissa. Vaaratilanteessa asioiden on sujuttava käden käänteessä, kulloinkin paikalla olevien henkilöiden toimesta, jotta ihmiset eivät joudu vaaraan. Ilmanvaihto olisi hyvä saada suljettua heti, minuuttikin on aika pitkä aika myrkylliselle kaasulle kulkeutua sisätiloihin.

Harjoittelu ei ole suoranaisesti lakisääteisesti pakollinen, mutta kiinteistössä toimija ja sen johto vastaa kuitenkin kokonaisuudessaan kiinteistön toiminnan ja henkilöiden turvallisuudesta. Kiinteistön omistaja vastaa kiinteistön rakenteista ja kiinteistä laitteista, ellei sitä ole sopimusteitse toisin sovittu. Harjoitus on yksi keino varmistaa kiinteistön ja tekniikan toimivuutta ja että henkilöt osaavat toimia eri vaaratilanteissa.

7. Miksi kaikkien tulisi osata sulkea ilmanvaihto, vaikka sitä varten on nimetty henkilöitä (kiinteistön huolto tai turvallisuushenkilöstö)? Kuka organisoii ja vastaa harjoituksesta?

Usein luotetaan virheellisesti, että kiinteistöhuolto tai kiinteistön turvallisuudesta vastaava henkilö hoitaa hätätilanteissakin ilmanvaihdon katkaisun, eikä muiden asukkaiden tai henkilökunnan tarvitse huolehtia asiasta.

Tämä ei ole käytännössä mahdollista. He eivät ole todennäköisesti paikalla 24 tuntia vuorokaudessa ja 7 päivää viikossa juuri sen kiinteistön läheisyydessä. Turvallisuudesta vastaava henkilö tai kiinteistöhuolto käy varmasti joskus kiinteistön ulkopuolella, joskus on poissa pitempiä aikoja tai ainakin kaukana kiinteistöstä. Lisäksi kiinteistöhuollolla on monesti useita vastuukohteita. Sisälle suojautumisohje koskee myös kiinteistöhoitajia, jotka eivät voi tällöin liikkua kiinteistöjen välillä.

Vastuu harjoituksen suunnittelusta ja ohjauksesta kuuluu yleensä turvallisuustehtäviin nimetyille henkilöille. Koska jokaisen tulisi osata toimia vaaratilanteissa itsenäisesti, on syytä ottaa kaikki mukaan harjoituksen toteuttamiseen. Vähintään siten, että he oppivat, mistä ilmanvaihto pysäytetään sekä muut mahdolliset toimenpiteet, joita kiinteistössä tulee tehdä vaaratilanteessa.

8. Kuinka kauan harjoituksen tekemiseen menee aikaa?

Sisälle suojautumisen harjoitus on **onnistuessaan todella nopea ja vaivaton. Parhaimmillaan se kestää noin minuutin**. Näin sen tulee toimia myös oikeissa vaaratilanteissa.

- o Ilmanvaihdon pysähtyminen ja uudelleen käynnistymisen tarkistaminen voi viedä aikaa, jos tiloja on paljon. Tehtävät kannattaa tällöin suunnitella etukäteen siten, että hyödyntää kaikki paikalla olevia henkilöitä (henkilökunta tai asukkaat), eikä tee kaikkea yksin. Näin suojautumisen toimintamallitkin tulevat paremmin kaikille tutuiksi.
- o Jos harjoituksessa ei suju kaikki kuten oletetaan, voi harjoituksen läpivieminen viedä aikaa ja vaatia toimenpiteitä enemmän. Juuri tämän vuoksi ihmisten toimintaa tuleekin harjoitella ja testata tekniikkaa.

9. Kenelle puutteista ja ongelmista tulee ilmoittaa harjoituksen jälkeen?

Kirjaa ylös havaitut puutteet. Mikäli harjoituksessa ei kaikki asiat sujuneet, kuten olisi pitänyt, pyri korjaamaan asiat kuntoon mahdollisimman pian. Mikäli ette saa itse asioita korjattua, välitä viesti tai korjauspyynnöt asianosaisille (kiinteistön omistaja, isännöitsijä ja kiinteistöhuollosta vastaava tms.). Seuraa ja toimi tarvittaessa, että sekä toimintamalli että tekniikka saadaan kuntoon ja että seuraavalla kerralla sisälle suojautuminen onnistuu. Sopikaa aikataulu, jolloin asioiden tulee olla kunnossa. Valvo, että korjaustoimenpiteet tulee tehtyä.

Vastaa lisäksi harjoituksen jälkeen Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön Webropol-kyselyyn harjoituksen sujumisesta. Kysely avautuu ke 6.3.2019 klo 10.00 ja sulkeutuu ma 11.3.2019 23:59. Kyselyn tuloksista tiedotetaan huhtikuun alussa.

Linkki kyselyyn: <https://link.webpolsurveys.com/S/4D0A19CF9903B708>

Ilmanvaihdon pysäyttämisen kiinteistökohtaiset toimintaohjeet tulee olla kirjattuna pelastussuunnitelmaan. **Voit laatia helposti kiinteistökohtaisen ohjeen kympe.fi sivuilta löytyvään "Toimintaohje kiinteistölle", laittaa sen esille seinälle ja liitteeksi pelastussuunnitelmaan.**

ILMANVAIHTO

10. Mistä ilmanvaihto kytketään pois päältä?

KONEELLINEN ILMANVAIHTO

- o Ilmanvaihtolaitteisto saadaan usein pysäytettyä joko ilmanvaihdon säätökatkaisijasta tai erillisestä katkaisupainikkeesta.
- o Asuinkiinteistöissä (ja työpaikoilla), joissa on useita huoneistoja/huoneita, ilmanvaihto sammutetaan usein joko
 - ✓ huoneistokohtaisista painikkeista ja/tai
 - ✓ sisäänkäynnin yhteydessä olevista porrashuonekohtaisista "häätäseis"-painikkeista tai
 - ✓ ilmanvaihtokoneessa olevasta katkaisijasta (0/1).
 - Kerrostaloissa ilmanvaihtokone voi sijaita ullakolla, kellarissa tai muissa huoltotiloissa.
 - Ilmanvaihtokoneita voi olla kiinteistössä useita. Sammuta siis jokainen kone erikseen.
 - ✓ Kerros- ja rivitaloissa sekä työpaikoilla olisikin hyvä varmistaa, että kaikilla on vaaratilanteissa pääsy pysäyttämään ilmanvaihto välittömästi.
- o Omakotitaloissa tai myös muunlaisissa kiinteistöissä voi olla ilmanvaihdon säätövaihdot 1:stä ylöspäin eli ilmanvaihtoa ei saada suoraan kytkimestä suljettua. Tällöin ilmanvaihto voidaan kytkeä pois päältä nap-sauttamalla ilmanvaihtolaitteen sulake pois päältä sähkötaulusta.
- o Mikäli kiinteistössä on vain koneellinen poistoilma, tulee poistoilmanvaihtokone ehdottomasti sulkea. Muutoin korvausilma pyrkii sisään ilma-aukoista, ikkunoiden väleistä tai muista rakosista koneellisen ilmanvaihdon puhaltaessa poistoilmaa ulos.

Hätäseis-painikkeita lisätään usein kiinteistöihin jälkikäteen, koska ilmanvaihtokoneesta ja erillisestä ilmanvaihtuhuoneesta pysäyttäminen on käytännössä hankalaa tai mahdotonta toteuttaa kaikkien kiinteistön käyttäjien näkökulmasta. Ota yhteyttä hätäseis-painikkeiden lisäämisestä kiinteistön omistajaan, isännöitsijään tai huoltoyhtiöön.

PAINOVOIMAINEN ILMANVAIHTO

Kaikissa kiinteistöissä ei ole koneellista ilmanvaihtoa. Tällaisissa kiinteistöissä voidaan tukkia ilmanvaihtoaukot esimerkiksi teipin ja/tai pakastuspussien avulla, mikäli myrkyllistä kaasua tai savua tulee sisätiloihin. Mikäli vaaratilanteesta saadaan ajoissa tieto, vaara on toistaiseksi turvallisen välimatkan päässä, tulee harkita, onko turvallisempaa siirtyä pois vaara-alueelta vaaran ajaksi. Vaaraa arvioitaessa olisi tärkeää tietää, voiko vaaran huomata aistinvaraisesti vai voiko vaarallinen aine olla huomaamaton, ettei saata itseään suotta vaaratilanteeseen. Vaaran mentyä ohi tilat tulee tuulettaa huolellisesti avaamalla ovet ja ikkunat.

Mikäli kiinteistössä on painovoimainen ilmanvaihto, varaa siihen tarvittavat välineet aina valmiiksi ilmanvaihtoaukkojen tiivistämiseksi. Teippaamisen harjoittelu ei ole välttämätöntä, mutta voit tuki sitäkin kokeilla. Näin selviää, kuinka paljon teippiä ja muita tarvikkeita tarvitset kiinteistön suojaamiseksi.

11. Miten ilmanvaihdon pysähtyminen varmistetaan?

Ilmanvaihdon pysähtyminen on syytä tarkistaa harjoituksissa ja myös oikeissa vaaratilanteissa, mikäli tuloilmaventtiilit ovat kohtuullisella korkeudella. Tarkistuksen voi tehdä vaikka nostamalla mopin tai harjan tms. varren venttiiliin lähietäisyydelle. Varren päähän voi kiinnittää kevyen esineen (esim. höyhen, nenäliina tai kopiopaperi), joka heiluu pienessäkin ilmavirrassa. Mikäli haluat päästä lähemmäs venttiiliä tutkimaan ilmavirtaa, valitse kiipeämiseen turvalliset A-tikkaat. **Varmista oma turvallisuus, jos kiipeät tikkaiden tai muiden apuvälineiden avulla. Kaatuminen ja putoaminen on suomalaisten yleisin tapaturma.**

12. Miten ilmanvaihto kytketään takaisin päälle?

Jos ilmanvaihto on pysäytetty säätökatkaisijasta, todennäköisesti se myös käynnistetään samasta katkaisijasta. Kiinteistössä voi olla säätökatkaisijoita tai ilmanvaihtokoneita useita, joten tarkista ne kaikki.

- ✓ huoneistokohtaisista painikkeista ja/tai
- ✓ ilmanvaihtokoneessa olevasta katkaisijasta (0/1) tai
- ✓ jos sulake on kytketty pois päältä, kytketään sulake takaisin toimintaan sähkötaulusta.

Ilmanvaihtoa voidaan ohjata tietokoneen välityksellä paikallisesti tai etäyhteydellä. Tällöin ilmanvaihdon käynnistys vaatii kiinteistön huoltohenkilökunnan toimia. Esim. tulee varmistaa, onko painike jäänyt aktiiviseksi ja tehtävä tarvittavat palautustoimenpiteet. Usein tällaisissa kohteissa on hätäseis-kytkin, mutta ei kuitenkaan aina.